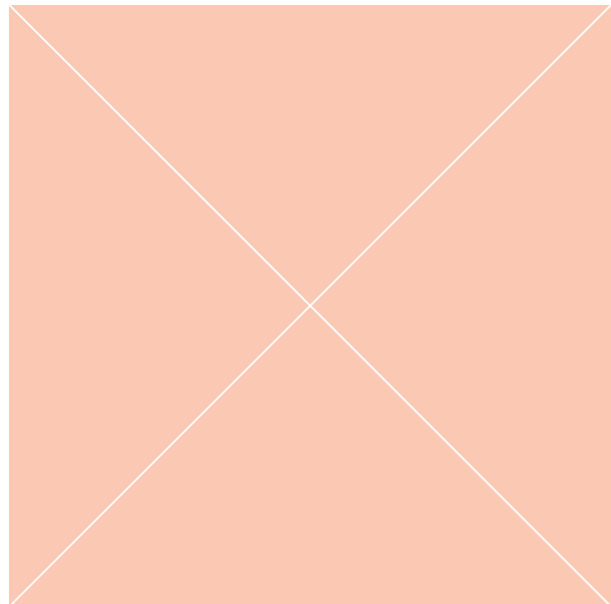

在马克思主义、列宁主义、毛泽东思想旗帜下胜利前进！

RUSSO, ALESSANDRO

Kako prevesti “Kulturnu revoluciju”?

RUSSO, ALESSANDRO

Kako prevesti “Kulturnu revoluciju”?

156

“Što je drugo prevedivo – mogli bismo pitati – ako ne univerzalije?”⁰¹ Prije postavljanja pitanja kako prevesti Kulturnu revoluciju, preliminarno bi pitanje dakle trebalo biti “ima li Kulturna revolucija ičeg univerzalnog za prevesti?” Tekući je odgovor, i prema službenom diskursu kineske vlade i prema globaliziranom akademskom mišljenju, odviše negativan. Odgovor doslovno glasi *chedi fouding*, ili “radikalna negacija”. Takva tvrdokorna negacija, međutim, zahtijeva simptomatično tumačenje, kako bi se ocijenilo ono što ona radikalno *afirmira*.

Prevođenje singularnosti

Prevođenje univerzalija uključuje mnogostrukost intelektualnih operacija, čiji raspon uvelike nadilazi specifični slučaj međujezičnih praksi, posredstvom kojih singularne subjektivnosti adresiraju druge singularne subjektivnosti, kroz različite obrasce intelektualnosti, kao što su umjetnost, politika, filozofija. Uz mogućnost beskonačnih singularnosti o kojima je riječ i koje su nesvodive na bilo koje partikularno određenje, prevodi univerzalija su rijetke i diskretne operacije, heterogene prema permanentnim i neizbježnim aktivnostima za mjecijvanja partikularnosti koje prožimaju ljudsku komunikaciju.

Kako bi se nastavilo, potrebno je uzeti u obzir univerzalije u perspektivi singularnosti. Mogli bismo reći: univerzalije bez univerzuma. Ili, kao što Alain Badiou piše, “*Tout universel est singulier, ou est une singularite*”.⁰² Samo singularno može biti univerzalno i obratno. Prevođenje univerzalija ekvivalent je prevođenja singularnosti – samo su singularnosti prevodive. Dakle, da preformuliram moje inicijalno pitanje, “ima li Kulturna revolucija nešto singularno što zaslužuje prevođenje?” Tekući su odgovori ponovno radikalno negativni ili strogo ograničeni na brojna partikularna i često fantastična određenja, kao što je pretpostavljeni “stav” “Kineza” da se njima treba “despotski” vladati, ili da ih povremeno oćaravaju okrutne “totalitarne” avanture, itd.

Ključni element prilikom prevođenja univerzalija je intelektualno povratno djelovanje od prevedenog prema prevoditelju. Kada je riječ o univerzalijama ili subjektivnim singularnostima, adresat se, zauzvrat, obraća adresantu, najčešće nelagodno, intenzivno postavljajući pitanja u vezi istinske naravi njegove subjektivne

⁰¹ Ovaj je rad prvi put bio izložen na konferenciji “Translating universals: Theory Moves across Asia” koja je organizirana u sklopu CIRA (Comparative Interdisciplinary Research on Asia) programa na Sveučilištu California, Los Angeles, u siječnju 2005. Naziv konferencije izrazio je namjeru da se istraže nove teorijske okolnosti kako bi se prevladao deteoretizirajući i, uzevši sve u obzir, depolitizirajući ćorsokak u “kulturalnim” i “postkolonijalnim studijima” o Aziji. Projekt propitivanja pitanja prijevoda u svjetlu obnovljenog pristupa pitanju univerzalnosti bio je inspirativan, kao što je u toj perspektivi to bila mogućnost da se raspravlja o takvom mućnom pitanju kao što je univerzalnost Kulturne revolucije. Sadašnja inačica koristi se daljnjim raspravama koje su se vodile s Chrisom Conneryjem, Claudiom Pozzana i Wang Huiem u raznim prigodama, među kojima je bila i konferencija “Is a History of Cultural Revolution Possible?” koju je organizirala Tani Barlow sa Sveučilišta Washington, Seattle, u veljači 2006., i konferencija “The Fortieth Anniversary: Rethinking the Genealogy and Legacy of the Cultural Revolution” koju je organizirao Yan Hairong i China Study Group sa Sveučilišta Hong Kong City u srpnju 2006. Želio bih zahvaliti Shi Shumei, organizatorici CIRA konferencije, i Chrisu Conneryju za uvrštavanje ovog rada u ovaj dossier.

⁰² Badiou, Alain (2000) “Huit thèses sur l’universel”. U: Jelica Sumic (ur.) *Universeel, singulier, sujet*, Paris: Editions Kimé, str. 12.

⁰³ Međutim, Althusser nije mogao riješiti taj problem tako što je Machiavellija proglasio filozofom tout-court. Althusser, Louis (1997) *Machiavel et nous*, u *Ecrits philosophiques et politiques*, sv. II, Paris: Stock/Imec., str. 43.

⁰⁴ O tom sam pitanju podrobnije raspravljao u: Russo, Alessandro (2002), “The probable defeat. Preliminary notes on the Chi-

nakane. Primjer takve situacije je neugoda koju je iskusio Althusser proučavajući Machiavellija, opisavši je kao posljedicu uzajamnog iznenađenja.⁰³ S jedne strane, postojalo je iznenađenje koje su politički spisi firentinskog tajnika mogli pobuditi kod filozofskog čitatelja, a s druge strane, iznenađenje koje su ti isti spisi iskazali zato što su bili čitani. Slijedom toga, intenzivno postavljanje pitanja započinje. Što ti, čitatelju, zapravo tražiš? O kojim subjektivnim pitanjima govorimo? Jesi li siguran da se ona mogu uskladiti s mojima? Mogu li ona doista izgraditi, zajedno s mojim kategorijama mišljenja, zajedničku sferu intelektualnog propitivanja? To su ona vrsta pitanja koja, prilikom prevođenja univerzalija, prevoditelj treba očekivati od prevedenog.

Razaranje historijsko-političkog mosta

Koje bismo, dakle, subjektivne nakane mogli imati prilikom prevođenja Kulturne revolucije? Tvrdim da je politička intelektualnost jedini obrazac na koji je Kulturna revolucija prevodiva i da ona više ne može biti historijska.

Što se tiče negativne strane moje argumentacije, za nju ne nedostaje empirijskih dokaza. Tijekom posljednja tri desetljeća, istraživanje Kulturne revolucije iskusilo je postojano i skoro potpuno nestajanje akademskog zanimanja. Ja ovdje primarno mislim na povijesnu znanost, međutim taj se ćorsokak tiče cijelog raspona društvenih znanosti. Lako bi se moglo zaključiti da je puki poriv da se ponovi “radikalna negacija” neizbježno morao dovesti do tog rezultata: ako je nešto definitivno ništa, zašto trošiti vrijeme i sredstva da bi se to istražilo?

Međutim, taj je poriv neobićan simptom, prije nego uzrok, intelektualne pretpostavljenosti čiji korijeni vode unatrag do zakljućenja, između sredine 1960-ih i sredine 1970-ih, čitave političke *epistème*, da uporabim foucaultovsku kategoriju – zakljućenja koje se vremenski podudara sa samom Kulturnom revolucijom. Glavne zapreke bilo kojem historijskom istraživanju Kulturne revolucije ne nalaze se na razini činjeničnog znanja. Sve su osnovne činjenice dobro poznate, i izlazi iz sadašnje školničke slijepe ulice neće se naći u tajnim zapisima koji se čuvaju u arhivima koji se tek trebaju otvoriti za javnost. Pokazalo se da je Kulturna revolucija krajnje otporna na historijsko istraživanje zato što ona razara prethodno uspostavljene konceptualne mostove koji povezuju povijest i politiku, mostove koje su sve druge društ-

vene znanosti prešle zbog proučavanja politike.⁰⁴ Politički događaji koji se propituju zaobišli su konceptualnu mrežu da bi ih se istraživalo, s posljedicama koje nastavljaju odjekivati čitavom sferom političke intelektualnosti. Nova temporalnost Kulturne revolucije privela je kraju epohu političke kulture u kojoj je povijest konstituirala povlašteni pristup politici. Zbog toga su potrebne nove teorijske perspektive i novi protokoli istraživanja, i to ne samo za te događaje, već u konačnici za proučavanje svih političkih situacija.

Kulturna je revolucija razorila prijašnju homogenost između politike i povijesti i zaključila je “historijsko razumijevanje” politike. Neodložni intelektualni zadatak sastoji se u pronalaženju novog načina propitivanja političkih događaja u potrazi za njihovom političkom singularnošću, a ne za njihovim historijskim značenjem.

Politička intelektualnost i tekuća depolitizacija

Tvrditi da bi glavni subjektivni teren istraživanja političkih događaja trebao biti politički ne pojednostavljuje problem. Ostaje prikriveno što je danas zbiljska politika. Naše vrijeme obilježavaju iscrpljivanje prijašnjih viđenja politike i premoć depolitizacije. Iako stvarne poveznice između sadašnjih okolnosti državnosti i galopirajuće depolitizacije zahtijevaju temeljito istraživanje koje se još uvijek uvelike treba provesti, mogu se prepoznati barem dva ključna elementa sadašnjeg spleta okolnosti: kraj stranačkog sustava i porast ratnog stanja. Raspadanje stranačkog sustava je fenomen koji nije ograničen na krizu socijalističkih država, kao što se na početku pretpostavljalo; on je duboko pogodilo i parlamentarne režime. Primjerice u talijanskom slučaju, gdje je državom godinama dominirala klika avanturističkog biznismena (njegov se utjecaj trenutno još ni blizu nije iscrpio), čija organizacijska konzistentnost uvelike leži izvan bivših parlamentarnih stranaka i čiji su privatni interesi jezgra vladinih aktivnosti. To svjedoči o nezabilježenoj promjeni u prijašnjim oblicima partijske države. Paralelno s tim, premoć ratnog stanja zlokobno je očigledna. Time se želi reći da je rat postao ključni teren državnih odluka koji vodi prema pojačanoj hipertrofiji vojnih upravnih organa i uništavanju civilnih funkcija države, osobito onih koje se tiču ograničavanja jednakosti. Taj je fenomen osobito koncentriran u SAD-u, međutim on višestruko određuje uvjete državnosti na svjetskoj razini.⁰⁵

RUSSO, ALESSANDRO
Kako prevesti
“Kulturnu revoluciju”?

UP&UNDERGROUND
Proljeće 2009.

157

svibnja 1985.
Narodna oslobodilačka vojska smanjuje broj vojnika za jedan milijun.

siječanj 1987.
Prošireni saziv Politburoa smjenjuje liberalnog reformatora Hu Yaobanga s mjesta generalnog sekretara Komunističke partije Kine.

nese Cultural Revolution". U Tani Barlow (ur.) *New Asian Marxisms*, Durham: Duke UP, 311-332. (Izvorno objavljeno u *Positions* (1998) 6 (1), proljeće: 179-202).

05 Nedavna dva predavanja Sylvaina Lazarusa puno toga razjašnjavaju: *Les trois régimes du siècle* (Paris, Les Conférences du Rouge-Gorge, 2001); *tat de guerre et politique de la décision pure* (Paris, Les Conférences du Rouge-Gorge, 2003). Daljnje promišljanje o tim pitanjima nalaze se u tekstu koji sam napisao s Claudiom Pozzana: Russo, Alessandro i Pozzana, Claudia (2005) "After the invasion of Iraq" (posebno izdanje "Against Preemptive War") *Positions* 13(1): 205-214.

06 Teoriju o rijetkosti politike i njenom sekvencijalnom karakteru u potpunosti je razvio Sylvain Lazarus u *Anthropologie du nom* (1994). Ideja rijetkosti politike u grčkom svijetu nalazila se u središtu intelektualnog poduhvata Mosesa Finleya. Vidi Finley, Moses (1983) *Politics in the Ancient World*, Cambridge University Press

Neodložna potreba za novim oblicima političke intelektualnosti ne izvodi se primarno iz snažne zloknobnosti sadašnjeg stanja stvari, već prije svega iz singularne naravi same politike. Politika je rijedak način subjektivnosti, vjerojatno najrjeđi još od antičkih vremena, koji postoji samo u singularno intelektualno inventivnim nizovima.⁰⁶ U moderno doba, politika postoji kada se ljudi organiziraju kako bi osmislili nove egalitarne propise koji državu mogu prisiliti da sve smatra jedinstvenima, da prizna, pa čak i da unaprijedi njihove živote i njihove subjektivne nakane.

Iako se, u historijsko-društvenim znanostima, politika i država smatraju jednakima, ovdje treba naglasiti osnovnu razliku. Politika je isprekidana, dok je država, unatoč neprestanim povijesnim mijenjanjima svojih posebnih oblika, strukturalna nepromjenjivost. Te se nepromjenjivosti ne tiče neka "Ideja" ili "Ideal-tip", već samo ritualne vojne funkcije države kao takve – monopol na nasilje plus kontrola različitih sustava hijerarhijskih rituala koji strukturiraju društvo. U okviru te sfere nepromjenjivosti, državnost ne samo da implicira bilo koji oblik intrinzične racionalnosti, već je samo empirijsko postojanje države krajnje slučajno. Deskripcija i teoriziranje čistog oblika države (koji utjelovljuje "suverenost" ili čak "pravednost") čine ideal kojeg su politički filozofi dugo tražili. Međutim, nitko nikad nije bio u mogućnost demonstrirati bilo koje načelo konzistentnosti i trajanja državnosti. Drugim riječima, da bismo pronašli izlaz iz sadašnje krize, mi se ne možemo pozvati na opću teoriju (pravedne) države, već se moramo dati u potragu za singularnim oblicima političkih subjektivnosti sposobnih ograničiti spontanu destruktivnost i autodestruktivnost državnosti kao takve i ponovno osmisliti njene civilne mogućnosti. Da budemo precizniji, glavni je zadatak kako ponovno osmisliti egalitarnu politiku. U modernoj eri, ključni teren politike bilo je stvaranje državnih politika koje prednost daju ograničavanju nejednakosti, kako bi unaprijedile, ili barem kako ne bi sprječavale nastanak potencijalno beskrajnog mnoštva subjekata. Birokratski simulakrum jednakosti (ili predodžba egzistencijalne paradigme s kojom bi se svako trebao izjednačiti) koji je bio tipičan za socijalističke partijske države i koji im je pripadao, prikrivao je stvarni problem. Stvarni problem o kojem je bila riječ ustvari je neizbježan stupanj heterogenosti egalitarne politike s bilo kojim oblikom države. Država

po sebi, tj. država bez politike, nije u mogućnosti ostvariti jednakost, zato što ona nema nikakve veze sa singularnostima, već se samo spontano bavi priznavanjem komunitarijanskih pravila i monopolum na nasilje.

Jedini oblici politike koji su otvoreni za beskonačne mogućnosti subjektivnih singularnosti i sposobni za racionalni odmak od države – u sadašnjoj situaciji to je racionalni odmak od raspadanja partijskog sustava – mogu državi dopustiti da djeluje iza svojih ritualnih vojnih granica. Ukratko, nužno je donijeti propise u prilog smanjenja nejednakosti. Takvi će propisi uvijek zahtijevati inventivne oblike kojim će se prisiljavati spontano postojanje državnosti u danom spletu okolnosti.

Konačno, da bi se pronašao izlaz iz sadašnje političke opustošenosti, mi se ne možemo pozvati na bilo koju opću teoriju politike. Samo novi oblici osmišljavanja mogu reaktivirati političku intelektualnost. Dva su međusobno povezana zadatka od najveće važnosti: drastično ograničiti sadašnje stanje rata i ponovno osmisliti civilnu funkciju države, ili smisleno propisati učinkovite oblike kojima bi se smanjile nejednakosti.

Istražiti posljednji veliki politički slijed

Uz nužno osmišljavanje, koje je kao takvo uvelike nepredvidljivo, drugi glavni uvjet reaktiviranja političke intelektualnosti je proučavanje posljednjeg velikog političkog slijeda. Ovaj nas zaključak vodi natrag do teme mogućeg prevođenja Kulturne revolucije koja je, osim toga, tijekom 1960-ih i 1970-ih bila epicentar posljednjeg velikog političkog slijeda na svjetskoj razini.

Postoje dva osnovna razloga za promišljanje istraživanja posljednjeg velikog političkog slijeda kao preduvjeta obnovljenog političkog mišljenja. Jedan je čisto subjektivan. Najprjepornija pitanja koja je posljednji politički slijed ostavio neriješenima temeljni su izvor intelektualne stimulacije u takvo vrijeme depolitizacije kao što je naše.

Drugi je razlog analitičniji, ili preciznije rečeno, on se tiče analize konkretnih oblika državnosti. Ta je tvrdnja još uvijek radna hipoteza čija demonstracija nije jednostavna, no koja bi mogla biti sintetizirana u sljedećim uvjetima. Ako država ne utjelovljuje Ideju ili Ideal-tip, i ako je, s druge strane, politika rijetka i sekvencijalna, vrlo je vjerojatno da je konkretni oblik države u danom trenutku mutan biljeg posljednjeg velikog političkog

BBC-jev dokumentarni film "Great Leap" iz serije "People's Century"

158

Budi odlučan, ne libi se žrtve i prebrodi sve prepreke da bi pobijedio.

– "Luckasti starac koji je pomaknuo planine" (11. lipanj 1945)

159

travanj 1987.
Postignut je dogovor između Portugala i NR Kine o povratku Maa kaa pod suverenitet NR Kine 20. prosinca 1999. g.

15. travnja 1989.
Smijenjeni liberalni reformator Hu Jiaobang umire.

RUSSO, ALESSANDRO
Kako prevesti "Kulturnu revoluciju"?

UP&UNDERGROUND
Proljeće 2009.

- ⁰⁷ Za odnos između sadašnjih oblika državnosti u Kini i posljednjih političkih sljedova, vidi Pozzana, Claudia i Russo, Alessandro (2006) “China’s New Order and past disorders. A dialogue starting from Wang Hui’s analysis”, *Critical Asian Studies* 38(3): 326-345. Reference se odnose na Wang Huija: Wang, Hui (2003) *China’s New Order. Society, Politics, and Economy in Transition*, Cambridge, MA: Harvard University Press. i Wang, Hui (2004) “The year 1989 and the historical roots of neoliberalism in China”, *Positions* 12(1): 7-69.
- ⁰⁸ Badiou, Alain (2005) *Cultural Revolution. The Last Revolution? (La Révolution culturelle: la dernière révolution?*, Les conférences du Rouge-Gorge, Paris, 2002), Bruno Bosteels (prev.), u posebnom izdanju “Alain Badiou and the Cultural Revolution”, *Positions*, 13 (3): 481-514.

slijeda, ili da je oblikovan depolitizacijom prethodnog političkog slijeda. Htio bih ograničiti domašaj te hipoteze na sadašnji splet okolnosti, međutim također imam dojam da ona može imati općenitiju vrijednost, barem za moderno doba.

Unatoč tome, kineski slučaj, iako on nije jedini odlučujući dokaz, pokazuje put kojim istraživanje treba ići. Kako bi oblici suvremene kineske države mogli biti zamislivi bez Kulturne revolucije? U kategorijama “mašte”, sadašnji oblik države u Kini utjelovljuje “ideal” koji je kulturna revolucija sabotirala i prijekorno odgodila, no koji je konačno ostvaren zahvaljujući izvjesnim skupinama vođa. Bez obzira na to, “djelotvorna istina” – da uporabimo Machiavellijevu kategoriju – kineske države trenutno je duboko ukorijenjena u Kulturnoj revoluciji i, povrh svega, u njenoj “radikalnoj negaciji”. Programi koje su Deng Xiaoping i njegovi suradnici napisali tijekom 1975., tijekom njihove borbe protiv maoista, bili su operativna osnova onoga što su oni napravili u narednim desetljećima. Za razliku od toga, političke smjernice Denga i drugih Maovih protivnika koje su oni zagovarali prije 1966., umjesto anticipacije ekonomskih političkih smjernica iz 1980-ih, bile su inačica sovjetskog čor-sokaka iz tih godina. Bez Kulturne revolucije, malo je vjerojatno da bi Kina ostvarila deset godina razvoja i napretka, međutim vjerojatnije je da bi njene sadašnje okolnosti bile mnogo gore nego one bivšeg Sovjetskog Saveza danas.⁰⁷

U kategorijama “arheoloških” odnosa između sadašnjih uvjeta državnosti i depolitizacije posljednjeg velikog političkog slijeda, suvremena Kina nije izolirani slučaj. U Francuskoj i Italiji, poricanje događaja iz 1968. – koji su bili apsolutno radikalni što se tiče njihovog ekstra-parlamentarizma – bilo je kvintesencijalno za tvorbu sadašnjeg stanja državnosti. Hipoteza da je ta vrsta istraživanja ključni zadatak za analizu sadašnjeg oblika države ima također sljedeće implikacije. Ako je stvarna konzistentnost državnosti depolitizacija posljednjeg velikog političkog slijeda, taj se proces ne može nastavljati unedogled. Jednom kad depolitizacija dosegne svoj maksimalan stupanj, empirijske države će izgubiti ključno načelo konzistentnosti i trajnosti koje im nije intrinzično. S jedne strane, kineska Kulturna revolucija ima posebnu važnost, i zbog golemosti masovne mobilizacije i zbog proširenja svojeg intelektualnog obzora koji je obuhvaćao ključne teme moderne politič-

ke kulture još od doba Francuske revolucije. Ako je Kulturna revolucija najvjerojatnije bila, kao što to Badiou piše, “posljednja revolucija”,⁰⁸ potrebno je ponovno promišljanje čitavog intelektualnog kontinenta koji je ustoličila “prva revolucija”. Bez takvog radikalnog ponovnog promišljanja, postojat će samo nihilistički trijumf “radikalne negacije”. U posljednjim dijelovima ovog članka, raspravljat ću o perspektivama proučavanja tih događaja u operativnijim kategorijama, s posebnim naglaskom na dvije točke: nužnost naglaska na političke proglose, i pitanje kulturnog karaktera Kulturne revolucije.

Usredotočenost na proglose

Kulturna revolucija je jedan od političkih događa s najviše proglasa, koje su brižno učinjene javnima i u potpunosti dokumentirane, u kojima bi se najpomnije trebalo pokloniti pozornost istraživanju subjektivnosti. Postoji objavna bit politike jer politika subjektivno postoji posredstvom proglasa. Ako nešto univerzalno u političkoj situaciji zaslužuje prijevod, to se može identificirati samo posredstvom političkih proglasa sudionika. Politički bi proglasi stoga trebali zasnovati temeljnu jedinicu analize, povrh odnosa između onoga što akteri navješćuju i onoga što oni stvarno rade. Novina Kulturne revolucije bila je, tijekom prve dvije godine, nezabilježena pluralnost neovisnih političkih organizacija, poznatih kao “Crvene garde”. Te su organizacije proizvele sve moguće vrste publikacija koje su bilježile svoje političke proglose, kao što su novine, leci, pamfleti, zbirke njihovih vlastitih *dazibao*, pa čak i zbirke “crnih” proglasa o njihovim neprijateljima. Obilje izvornih dokumenata vezanih za taj ključni aspekt te situacije dugo su vremena bili nedostupni. Tijekom posljednjih nekoliko godina, kao posljedica liberalizacije pristupa tim materijalima u kineskim knjižnicama, napravljen je pretisak ogromnih zbirki novina koje su objavljivale Crvene garde. Međutim, u odsutnosti novih načina istraživanja, ti nepregledni dokumentarni izvori kristaliziraju problematičnost situacije znanstvenog istraživanja. Pod vladavinom “radikalne negacije”, nema sredstava pomoću kojih bi se obradilo to “ništa” koje je tako brižno arhivirano. U spon, razvoj i nestajanje tih organizacija od srpnja 1966. do lipnja 1968., razgraničuje jezgru slijeda tih događaja. Jasno je da je usredotočenost na te organizacije zadatak od najveće važnosti za proučavanje Kulturne

- ⁰⁹ Prikaz kronologije tih dvaju daljnjih sljedova nalazi se u mom članku, Russo, Alessandro (2002), “The probable defeat. Preliminary notes on the Chinese Cultural Revolution”. U: Tani Barlow (ur.) *New Asian Marxisms*, Durham: Duke UP, 311-332. (Izvorno objavljeno u *Positions* (1998) 6 (1), proljeće: 179-202). Tamo sam tvrdio da je relevantnost sastanka od 28. srpnja koji se održao između “Središnje skupine” i vođa Crvene Garde iz Pekinga zaključni moment jezgre slijeda Kulturne revolucije u: Russo, Alessandro (2005) “The conclusive scene: Mao and the Red Guards in July 1968” *Positions* 13 (3): 535-574.
- ¹⁰ Walder, Andrew (2002) “Beijing Red Guard factionalism: social interpretations reconsidered”, *Journal of Asian Studies* 61 (2): 437-472.
- ¹¹ Badiou, Alain (2001) *Ethics. An Essay on the Understanding of the Evil (L'ethique. Essai sur la conscience du mal*, 1993). Peter Hallward (prev.), London, Verso.

revolucije. Neposredan problem o kojem je riječ je kako voditi to istraživanje započevši od političkih proglasa koji su formulirani u okviru tih događaja, a ne od općih tipologija političkog ponašanja, kao što to čine gotovo sve studije.

Uzmimo, primjerice, ono što se općenito smatra najzagonetnijim fenomenom cijele situacije – frakcijsku borbu. Kao što je dobro poznato, već od prvih mjeseci postoje ozbiljna razilaženja, pa čak i sukobi između organizacija. Međutim, onkraj činjenice da je intenzitet te borbe naveliko varirao, i da je samo tijekom 1967.-1968. poprimio oblik oružanih sukoba, sama je narav tih razilaženja bila ta koja se razlikovala u različitim trenucima. Tijekom najvažnijeg slijeda tih događaja od 1966.-1968. mogu se razlikovati barem dva daljnja slijeda, od kojih je u svakom od njih sukobljavanje političkih proglasa određivalo stvarna pitanja oko kojih se vodila borba. Postojala je faza ekspanzije pluralizacije političkih organizacija, koja se razvila od Beidinog prvog *dazibaoa* potkraj svibnja 1966. sve do šangajske “siječanjske oluje” iz 1967. Potom je došlo faze opadanja, koja je započela u proljeće 1967, pojačavajući se sljedeće godine, i koja je trajala sve do sastanka između vođa Crvene garde iz Pekinga i Središnje skupine 28. srpnja 1968. Poslije tog datuma, Crvena je garda *de facto* bila raspuštena.⁰⁹

Moja je teza da su u svakom od ta dva daljnja slijeda, pitanja o kojima je bila riječ bila heterogena, i da je samo usredotočenjem na deklaracije moguće ocijeniti promjenu situacije i razmrsiti fenomen frakcijske borbe. U prvom je razdoblju “glavno proturječje”, da uporabim maoističku kategoriju, ili najprjepornija stvar, trebala biti ona za ili protiv neograničenog mnoštva političkih organizacija. Do koje je mjere nastajanje neovisnih studentskih organizacija moglo biti dopušteno? Je li ono trebalo biti zasnovano na kriteriju “dobrog klasnog podrijetla” ili su nove organizacije mogle biti otvorene prema svakom tko je sebe subjektivno smatrao revolucionarom? Što je s radnicima? Jesu li oni mogli slobodno osnivati svoje neovisne organizacije, čak i izvan “historijskog predstavnika radničke klase”, tj. partijske države? Međutim, u drugom daljnjem slijedu – onom frakcionaštva – ta se proturječja uopće nisu odnosila na neograničene ekspanzije pluralizacije, već su se sve više i više svodila na potpuno i jednostavno uništavanje suparničke frakcije. U prvoj fazi, proglasi koji su sami autorizirali političko postojanje neovisnih organizacija

podržali su široku ekspanziju pluralizacije, za razliku od ostalih političkih proglasa koji su smjerali ograničiti postojanje organizacija u skladu s okvirnim načelom partijske države. Međutim, u drugom daljnjem slijedu, ti se proglasi nisu odnosili na samoautorizaciju, već su postojanju svake pojedine “frakcije” nerazmrsivo nametnuli zahtjev eliminacije druge frakcije, od kojih je svaka samu sebe proglašavala “nukleusom” regeneracije očišćene partijske države. Borbe koje su se odvijale potkraj 1966. između šangajskih “Buntovničkih revolucionarnih radnika” koji su proglasili da postoje kao neovisna politička organizacija, i “Grimiznih čuvara” koji su se žestoko opirali toj mogućnosti, u bitnom su se razlikovale od kavgi na pekinškim kampusima 1968. U tim posljednjim sukobima, jedini argument svakog “malog generala” bilo je neminovno uništenje njegovog protivnika. Problem vezan za proglose zaslužuje daljnje istraživanje. Promjena u naravi proglasa treba biti propitana u kontekstu transformacije te situacije, a najnejasniji tijekom događaja u tom istraživanju koji treba razjasniti nesumnjivo je onaj od pluralizacije do frakcionaštva. S druge strane, upravo su narav i sadržaj tih proglasa određivali evoluciju, ili bolje rečeno involuciju, političke pozornice. Ako je fenomen frakcionaštva odvojen od singularnosti situacije, tj. od političkih deklaracija subjektivnosti, rezultat toga ne može biti ništa drugo već njegovo reduciranje na poseban slučaj, premda na onaj koji je složeniji od prosječnog, opće tipologije političkog ponašanja, ili jednostavno ljudskog ponašanja. Reduciranje te vrste očito je u nedavnom članku koji konceptualizira političko ponašanje Crvene garde unutar okvirnih polazišta osobito ograničene inačice teorije racionalnog izbora. Pripadnici Crvene garde ne bi djelovali kako bi stekli prednost, već kako bi izbjegli gubitke koje su mogli očekivati zbog odmazde od strane birokracije nakon završetka turbulentne faze i ponovne uspostave vlasti državnog aparata.¹⁰ Vizija autora je jasna: budući da je pojedinac žrtva, posebno u “totalitarnim” režimima, što bi on drugo mogao učiniti nego pokušati zaštititi se od zla koje ti svemoćni despoti mogu upotrijebiti protiv njega? Evo primjera onoga što je Alan Badiou nazvao suvremeni “etički nihilizam”,¹¹ prema palimpsestu klasičnijih hladnoratovskih argumenata.

Ta je perspektiva u kategorijama općih pravila ljudske priode slijedila slabljenje ranijeg istraživanja koje je frakcionaštvo Crvene garde interpretiralo kao

160

Marxistička filozofija dijalektičkog materijalizma ima dvije osobite karakteristike. Jedna je njena klasna priroda: otvoreno podsjeća da je dijalektički materijalizam u službi proletarijata. Druga je njegova primjenjivost: naglašava ovisnost teorije o praksi, naglašava da je teorija zasnovana na praksi te da joj služi.

– “O praksi” (srpanj 1937)

161

22. travnja 1989. Na službeni dan žalovanja za Hu Jiaobangom mnoštvo studenata dolazi na Trg nebeskog mira (Tiananmen) u Pekingu.

svibanj 1989. Zbog sve snažnijih zahtjeva studenata za demokracizacijom Kine, u Pekingu je uvedeno opsadno stanje. Demonstracije se javljaju u drugim kineskim gradovima.

RUSSO, ALESSANDRO

Kako prevesti “Kulturnu revoluciju”?

UP&UNDERGROUND

Proljeće 2009.

- 12 Andreas, Joel (2002) “Battling over political and cultural power during the Chinese Cultural Revolution”, *Theory and Society* 31 (4): 463-519.
- 13 Ovi su dokumenti nesumnjivo poznati autoru koji je stručnjak za povijest modernih kineskih edukacijskih politika.
- 14 Naravno, osobne reminiscencije mogu biti vrijedan izvor ako se kritički suprotstave proglasima koji su nastali tijekom tih događaja. Zanimljiv je primjer studija Yin Hongbiao o prvom Beidinom *dazibao*, gdje autor pokazuje da je, unatoč tome što je Nie Yuanzi u intervjuu potvrdila da ju je izmanipulirao Kang Sheng (kao u službenoj verziji), prvi *dazibao* ustvari bila neovisna inicijativa. Vidi Yin, Hongbiao (1996) “Cultural Revolution’s “first Marxist Leninist *dazibao*” (Wenge de “di yi zhang maliezhuyi *dazibao*)”. U: Liu Qingfeng (ur.) *The Cultural Revolution. Facts and Analysis (Wenhua da geming: shishi yu yanjiu)*, Xianggang: Zhongwen daxue chubanshe, 3-16.

niz učinaka proturječnih “socio-ekonomskih” uvjeta, ili kao proizvod divergentnih interesa u *nomenklaturi*. Ta je konceptualizacija više podsjećala na “historijsko-materijalističke” argumente o determiniranosti svijesti društvenim bitkom. Uz činjenicu da dostupni socio-demografski podaci ne podupiru “socio-politički” argument, ili da su oni u najmanju ruku vrlo proturječni, ta je perspektiva također zapriječila promišljanje subjektivne singularnosti situacije, te se prema tom fenomenu odnosila kao prema posebnom slučaju opće teorije politike koja se primarno smatrala odrazom društvenih uvjeta. Znakovito, u oba pristupa nisu posebno analizirani proglasi koji su nastali u vrijeme tih događaja. Nešto sofisticiranije konceptualizacije koje su nadahnule teorije Pierrea Bourdieua, u novije su vrijeme nastojale pokazati da proturječje leži, barem u slučaju Qinghua kampusa, ključnog mjesta tih događaja, između branitelja interesa “kulturnog kapitala” i onih “političkog kapitala”.¹² To je istraživanje, koje je gotovo u cijelosti zasnovano na intervjuima s bivšim pripadnicima Crvene garde iz te dvije frakcije, “Jiggangshan” i “14. travanj”, doista iz prve ruke. Ostaje, međutim, problem relativnog nedostatka pažnje poklonjene proglasima sudionika tijekom tih događaja. Okolnosti prepirke između te dvije frakcije dobro su dokumentirane, čak i previše opsežno, u novinama svake od tih frakcija (*Jinggangshan* i *Jingangshan-bao*).¹³ Moglo bi se reći da su one ponekad bile zakučaste i nedorečene, no one su utemeljile stvarnost situacije i jasno je da ih osobna prisjećanja sudionika tri desetljeća kasnije, bila ona u dobroj vjeri ili ne, ne mogu nadomjestiti.¹⁴ Možda je za istraživača više zadovoljavajuće smjestiti taj fenomen u skupinu dobro osmišljenih socioloških koncepata, umjesto da se ustraje na čudnovatim argumentima da su frakcije pomno smišljene kako bi jedna drugu uništile tijekom 1967.-1968. Postojala je, primjerice, “teorija” nazvana “izvjesna pobjeda”, dobro poznata tih godina među Quinghua studentima, koja je tvrdila da je frakcija koja je bila stvorena prije (u ovom slučaju “Jiggangshan”) “nužno” trebala prenijeti svoju “moć” na frakciju koja je stvorena kasnije (“14. travanj”), koja je nastala od razdora u prvoj). Vrlo je vjerojatno da je ta “teorija” imala jaku instrumentalnu svrhu i gotovo da i nije bila teorijska, no to nije razlog da je ne ispitamo počevši s izvornim tekstovima u kojima je formulirana. Neobičnost tih proglaša bio je neodvojivi dio te situacije i ona je bila jako značajna u procesu depolitizacije tih or-

ganizacija – depolitizacije koja je bila zbiljska bit “frakcionastva”.

Kulturna revolucija vs. revolucionarna kultura

Istražiti političke proglase tijekom Kulturne revolucije kao osnovne sastavnice nezabilježenog subjektivnog procesa, a ne kao posebne slučajeve opće tipologije političkog ponašanja, uključuje brojna teorijska pitanja. Jedno je od njih duboko povezano sa singularnošću situacije, to jest, sa specifičnom napetošću između proglasa i obzora političke kulture. Pitanje nije kako interpretirati ta izjavljivanja u svjetlu određenog kulturnog konteksta, već kako ocijeniti odlučujuću subjektivnu diskontinuiranost. Iz istog razloga zbog kojeg to mišljenje nikada u potpunosti nije obuhvaćeno spoznajom, niti je subjektivnost u potpunosti izvediva iz kulture, političke su situacije obilježene osebujnim ekscesom subjektivnosti s obzirom na političku kulturu koja je okružuje. Međutim, Kulturna je revolucija do nezabilježenog stupnja bila obilježena sve većim neslaganjima i naposljetku nepopravljivim raskidima između procesa koje su stvorili subjektivni proglasi i iste mreže političke kulture u okviru koje su bili formulirani. Samo ime Kulturne revolucije ustvari je prva prepreka na koju se naiđe kad se pokuša prevesti njena potencijalna univerzalnost. Ne treba ni reći da se u sintagmi Kulturna revolucija smatra kako je pridjev trenutno više nego blasfemičan, dok je imenica u najmanju ruku prostakluk; ili još gore, ona je definitivni dokaz zla svake revolucionarne politike i dobrih strana kontrarevolucije. Odmah se postavljaju sljedeća pitanja: čija “kultura” treba biti revolucionirana? Osim toga, kakve je vrste bila ta “revolucija”?

Što se tiče prvog pitanja, uzevši u obzir čitav razvoj događaja i njihove dugotrajne posljedice, najpolemičnija meta (ili, etimološki, “mandat” koji je bio “preokrenut”) nije bio ništa više doli “revolucionarna kultura”. Parametar te kulture u prvom je redu bio onaj socijalističkih partijskih država iz dvadesetog stoljeća, organiziran oko nerazmršive veze između povijesti i politike koje su strukturirale njihove ideološke ortodoksije kao i njihove institucionalne organizacije. Kulturna revolucija bila je dotad nezabilježena masovna mobilizacija koja je istraživala koliko je duboko “revolucionarna kultura” postala apolitična i depolitizirajuća, i u kojoj je mjeri sama partijska država bila otporna na politiku. Što se tiče imena “revolucija”, ono se još više opire prevodenju, za-

- 15 Citirano u Wang, Nianyi (1988) *The Era of the Great Disorder (Da dongluan de niandai)*, Zhengzhou: Henan Renmin Chubanshe.

to što je označeno kategorijom oko koje se vrti historijsko viđenje politike. U tom viđenju, revolucija je bila politički događaj obdaren s najvećim stupnjem historijskog značaja, i u tim kategorijama, najveći stupanj univerzalnosti. Upravo u tom smislu takvo ime “revolucija”, upućujući na kineske događaje potkraj 1960-ih, nije prevedivo – njegovo je značenje u potpunosti zakriveno. Hu Sheng, jedan od najvećih autoriteta po pitanju ortodoksne marksističke historiografije, raspravljajući o mogućem “historijskom smislu” Kulturne revolucije, zaključio je da bez nje “dolazak ekonomskih reformi ne bio mogao biti tako brz” te je ona “možda” imala barem “malo historijskog smisla” (*vidian lishi yiyi*).¹⁵ Tom argumentu ne nedostaje elemenata istinitosti, no tu je također prisutan element sofisterije kada povjesničar, koji je s kategorijom revolucije navikao baratati kao s “lokomotivom povijesti”, tvrdi da je “historijski smisao” te “revolucije” bio pospješiti dolazak njene “radikalne negacije”. Započeo sam ovaj rad s pitanjem kakva afirmacija leži iza te “radikalne negacije”. Kako bi ponudio privremeni zaključak, predlažem sljedeći argumentacijski put. S jedne strane, “radikalna negacija” svakako je simptom radikalne pretpostavljenosti historijskog pristupa politici. S druge strane, nju treba propitati budući da se izravno tiče politike i države u suvremenoj Kini. Sada bih želio pobliže označiti ta dva elementa formule. “Negacija” se odnosi na aktivni proces depolitizacije kojem je težio cijeli niz Dengovih političkih smjernica koje su započele 1975. Rečeno na drugačiji način, to je afirmacija ideala države bez politike, ili dostignuće birokratske želje – čista država bez ikakvog oblika političke subjektivnosti izvan nje. Međutim, neumjereni pridjev “radikaln” nije dodan jednostavno zbog retoričkog naglaska. On je, zapravo, način egzorciranja sumnje da ta “afirmacija” može pobuditi učinkovitu konzistentnost i trajanje potpuno depolitizirane države.

S engleskoga preveo Snježan Hasnaš

162

Marksistička filozofija drži da najvažniji problem ne leži u razumijevanju zakona objektivnog svijeta i sposobnosti njihova objašnjenja, već u dodavanju znanja iz tih zakona aktivnoj promjeni svijeta. — “O praksi” (srpanj 1937)

163

4. lipnja 1989. Snage Narodne oslobodilačke vojske ulaze na Trg nebeskog mira i silom guše prosvjede. Broj mrtvih procjenjuje se od nekoliko stotina do nekoliko tisuća.

Postoji drevna kineska bajka pod nazivom “Luckasti starac koji je pomaknuo planine”. Ona govori o starcu koji je nekad davno živio u sjevernom dijelu Kine i bio poznat kao Luckasti starac sjevernih planina. Njegova je kuća bila okrenuta jugu, a ispod njegova praga stajala su dva velika vrhunca, Tajhang i Vangvu, prepriječivši mu put. Velikom odlučnošću starac se sa sinovima bacio na prekanje tih planina s motikom u ruci. Vidjevši ih što rade, drugi im je sjedobradi, poznati kao Mudri starac, podrugljivo rekao: “Kako je ludo to što radite! Sasvim je nemoguće da ćete kopanjem premjestiti te dvije ogromne planine.” Luckasti je starac odgovorio: “Kada ja umrem, moji će sinovi nastaviti; kada oni umru, posao će nastaviti moji unuci, zatim njihovi sinovi i unuci, i tako u beskonačnost. Ma koliko visoke bile planine, one neće dalje rasti i za svaki djelić našeg rada biti će malo niže. Zašto ih onda ne bismo mogli pomaknuti?” Odbivši mišljenje Mudroga starca, on je nastavio kopati svaki dan, ne promijenivši svoje uvjerenje. To je dirnulo Boga i on je dolje poslao dva anđela, koji su na svojim leđima pomaknuli planine. Danas, kao da dvije velike planine leže na leđima kineskog naroda. Jedna je imperijalizam, a druga feudalizam. Kineska komunistička partija već se davno odlučila na kopanje. Moramo ustrajati u neprekidnom radu te ćemo i mi također dirnuti božje srce. Naš Bog nije nitko drugi nego mase kineskog naroda. Ukoliko one ustanu i kopaju s nama, zašto ne bismo mogli ukloniti ove dvije planine?

— “Luckasti starac koji je pomaknuo planine” (11. lipanj 1945)

RUSSO, ALESSANDRO
Kako prevesti
“Kulturnu revoluciju”?

UP&UNDERGROUND
Proljeće 2009.